

ԱՐՇԱԿ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

«ԱՅԳ» հոգեբանական ծառայությունների կենտրոնի
ծրագրերի համակարգման բաժնի ղեկավար

**ԱԶՍՏԱԶՐԿՈՒՄ ՊԱՏԺԱՏԵՍԱԿԸ ՈՐՊԵՍ
ՔՐԵԱԲԱՆԱՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐ**

Բանտ հասկացությունը դարավոր պատմություն ունի: Այն իր կիրառումն էր գտել դեռ մեր թվարկությունից 2600 տարի առաջ Հին Չինաստանում, Բաբելոնում: Սակայն իր այժմեական առանձնահատկությունները բանտը ձեռք է բերել նորագույն ժամանակներում՝ պատմական զարգացման ամբողջ ընթացքում: Հին ժամանակներում բանտը անձին ֆիզիկապես բռնելու (պահելու) միջոց էր, որը սովորաբար կիրառվում էր ոչ թե որպես պատիժ, այլ որպես միջոց պատժից առաջ: Կիրառվելով որպես պատժամիջոց՝ բանտը ենթադրում էր մարմնական տանջալից սպրտումներ, որը զուգակցվում էր ձեռնաշղթաների, ֆիզիկական բռնությունների կիրառմամբ, մարմնական վնասվածքներով, կապտուկներով, և «կալանավորը» պատիժը կրում էր կյանքի համար առավել ոչ պիտանի վայրերում՝ խոնավ նկուղներում, գետնափոր վայրերում և այլն: Մանիտարական պայմանների մասին խոսելն անգամ ավելորդ էր: Պատիժը կրող անձիք ուղղակի «լցված էին» հարդի վրա, որոնք այդտեղ մնում էին մինչև լրիվ փտելը: Հիվանդ դատապարտյալների համար չկային առանձին շինություններ, նրանք անմիջապես մահանում էին, իսկ նրանց դիակները մնում էին այնտեղ մի քանի օր: Այս պայմաններում բանտերը հանդիսանում էին ուղղակի համաճարակի օջախ: Վերջինս հաճախ չէր սահմանափակվում բանտի տարածքով և տարածվում էր նաև հասարակության շրջանում:

Քրեական իրավունքի տեսության մեջ առանձնացվում են մի շարք տարրեր, որոնց հասկացությունը ձևավորում է պատժի հասկացությունը և արտացոլում պատժի էությունը: Պատժի նպատակների հիմնախնդիրը ոչ միայն և ոչ այնքան իրավաբանական, որքան փիլիսոփայական և հոգեբանական է, որը դարերի ընթացքում զբաղեցրել է ժամանակի խոշորագույն փիլիսոփաների և հոգեբանների միտքը:

Ըստ ՀՀ քրեական օրենսգրքի՝ պատժը պե-

տական հարկադրանքի միջոց է: Պետական հարկադրանքի միջոցները տարաբնույթ են. քրեական պատիժն այդ համակարգում հանդիսանում է որպես հատուկ, առավել խիստ և ծանր միջոց: Հարկադրանքի այս միջոցի հատուկ բնույթն արտահայտվում է հետևյալում. պատիժ կարող է նշանակվել միայն քրեական օրենսգրքով՝ որպես հանցագործություններ նախատեսված արարքների համար:

Ասել է թե անձի նկատմամբ քրեական պատժի կիրառման հիմքը միմիայն նրա կողմից հանցավոր արարքի կատարումն է: Եթե անձը չի կատարել նման արարք, ապա ոչ մի պարագայում նրա նկատմամբ քրեական պատիժ չի կարող կիրառվել: Հանցագործության համար մեղավոր ճանաչված անձի նկատմամբ պետության անունից կայացված և որոշակի պատիժ նախատեսող մեղադրական դատավճիռը, ըստ էության, հանցագործությանը և հանցագործին պետության կողմից տրված պաշտոնական բացասական սոցիալական և բարոյական գնահատականն է:

Այս առումով, ոչ միայն պատժի տեսակները, պատժի կրման պայմանները, այլև պատժի նպատակները ևս պատմության զարգացման տարբեր ժամանակներում տարբերվել են իրենց բնույթով: Պատժի նպատակների վերաբերյալ տեսությունների մեծամասնությունը պայմանականորեն կարելի է բաժանել երկու հիմնական ուղղությունների՝ հատուցման և օգտակարության տեսություններ:

Առաջինը պատժի բացարձակ տեսություններն են, որոնք պատժի նպատակը համարում են անցյալին ուղղված բացարձակ գաղափարը՝ հատուցում կատարված ոտնձգության և հանցագործի կողմից պատճառած չարիքի համար (հատուցման տեսություն):

Երկրորդ՝ պատժի հարաբերական տեսություններ, որոնք ուղղված են ապագային և պատիժն ընդունում են ոչ միայն որպես հանցավոր

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

արարքից բխող, այլև դրանով պայմանավորված, պետության կողմից իրականացվող նպատակամոլված գործունեություն (օգտակարության տեսություն):

Հատուցման տեսությունը դարեր շարունակ ամենատարածվածն էր փիլիսոփայական գիտելիքների մեջ: Հին Հունաստանում պատժի հատուցման գաղափարը պաշտպանում էին այնպիսի փիլիսոփաներ, ինչպիսիք էին՝ Պյութագորասը և Արիստոտելը (կյանքի վերջին տարիներին վերջինս փոխեց իր հայացքները):

Միջնադարում այս գաղափարն էր զարգացնում իտալացի ուտոպիստ Թ. Կամպանելլան: Նա կողմնակից էր հանցագործության և պատժի համապատասխանությանը, Թալիոնի՝ «ակն ընդ ակն, ատամն ընդ ատամն» սկզբունքին: Այս տեսությունը հետագայում առավել զարգացրին Կանտը և Հեգելը: Գերմանացի դասական փիլիսոփայության հիմնադիր Կանտը (1724-1804թթ.) քրեական իրավունքը սահմանում էր որպես պատժի իրավունք և այն դիտում հանցագործին գրկանքների պատճառում: Նա նույնպես կողմնակից էր Թալիոնի սկզբունքին. չարիքը պահանջում է հատուցում չարիքով, և միայն հավասարության սկզբունքով հատուցումը կարող է որոշել պատժի տեսակն ու ծավալը: Հեգելը նույնպես պատիժը հիմնավորում էր որպես հանցագործության համար հատուցում: Նա գտնում էր, որ պատիժը կարող է կիրառվել միայն մարդու՝ հանրորեն վտանգավոր վարքի արտաքին կողմի նկատմամբ և չի կարող առնչվել նրա գիտակցությանը:

Պատիժը հատուցում է, բայց ոչ համարժեք հանցագործությանը պատճառված և հանցագործին պատժելով պատճառված վնասների միջև: Փաստորեն պատժի հատուցման հեգելյան ձևակերպումը տարբերվում է իր նախորդներից այն բանով, որ Հեգելը խոսում էր ոչ թե լիարժեք հատուցման, այլ հանցագործի կողմից խախտված իրավունքների վերականգնման մասին: Պատժի հատուցման տեսության կողմնակիցների հետ գուցահեռ՝ դեռևս հնագույն ժամանակներում որոշ գիտնականներ պատժի նպատակների շարքում միայն հատուցման ընկալումը բավարար չէին համարում և պատիժը կապում էին հասարակության համար ավելի օգտակար, գործնական նպատակների հետ: Նման գաղափարներով առաջին անգամ հանդես եկավ հին հույն փիլիսոփա Պրոտագորասը:

Իրավունքը խախտողին ոչ ոք չի պատժում իրավունքը խախտելու համար, մնան կերպ կարող են վարվել միայն կենդանակերպ մարդիկ, ովքեր անգիտակցաբար վրեժ են լուծում: Խելամտորեն են գործում նրանք, ովքեր պատժում են ոչ թե կատարված հանցանքի համար, քանի որ կատարվածը չես վերականգնի, այլ որպեսզի պատժելով՝ ապագայում ոչ ոք իրավունքը չխախտի՝ թե՛ նա, ով կատարել է և թե՛ նա, ով տեսել է մեղավորին պատժված:

Հին հույն փիլիսոփա Պլատոնը կյանքի վերջին տարիներին պատժի նպատակը նույնպես համարում էր անաբեկումը և հանցագործների ուղղումը, չնայած՝ երիտասարդ տարիներին գտնում էր, որ պատժի նպատակը հանցագործությանը արատավորված հոգիների մաքրումն է: Արիստոտելը, պատիժը հատուցում համարելով, ավելի ուշ շրջանում տարբերություն էր մտցնում պատժի և վրեժի (հատուցման) միջև: Նա վրեժը համարում էր զայրույթի և ցասման արդյունք. «Պատժել զայրույթի պահին՝ անիմաստ է. պատիժ պետք է կիրառել մեղավորին ուղղելու և հանցագործությունները կանխելու համար»:

Պատժի նպատակների և խնդիրների հարցը տասնամյակներ շարունակ քննարկվել է մաս խորհրդային իրավաբանական գրականության մեջ և եղել է քրեագետ-իրավաբանների ուշադրության կենտրոնում: Այս հարցի կապակցությամբ, գիտնականների մոտ վեճի առարկան հանգում էր հետևյալին՝ հատուցումը համարե՞լ պատժի նպատակ, թե՛ ոչ:

Հատուցման՝ որպես քրեական պատժի նպատակի, կողմնակիցները (Ն. Ա. Բելևշյայև, Վ.Գ. Սմիռնով, Ի.Ի. Կարպեց, Բ.Ս. Ուտևսկի, Պ.Պ. Օսիպով և այլոք) պնդում էին, որ պատիժ նշանակվում է ոչ միայն արդեն կատարվածի համար, այլև հետագա հանցագործությունները կանխելու նպատակով: Հանցագործի նկատմամբ նշանակվում է պատիժ, որը որոշակի իմաստով կատարվածի համար հատուցումն է այն պարզ պատճառով, որ հատուցումը, վերջին հաշվով, պատժի բաղկացուցիչ մասն է: Բացի այդ, դրանում գրեթե միշտ շահագրգռված է տուժող կողմը: Նման մոտեցման հակառակորդներն (Ա.Ա. Գերցենզոն, Ա.Ա. Պիոնուկովսկի, Ա.Լ. Ռեմենսոն, Մ.Դ. Շարգորոտսկի և այլոք) իրենց հերթին պնդում էին, որ հատուցումը պատժի էությունն է և ոչ երբեք նրա նպատակը: Պատժի վերջնական նպատակը միայն և բացառա-

պես հանցագործությունների կանխումն է: Պատժի հատուցման գաղափարի դեմ նոր շրջանում հանդես եկան հոլանդացի իրավաբան, միջազգային իրավունքի գիտության հիմնադիր Հ. Հրոցիուսը (1583-1645թթ.): Նրանք պատժի նպատակները տեսնում էին ոչ թե հատուցման, այլ ահաբեկման և հանցագործների ու այլ անձանց ուղղման մեջ:

Պատժի ընդհանուր տեսության ձևավորման համար վճռական նշանակություն են ունեցել իտալացի լուսավորիչ, հումանիստ Չ. Բեկկարիայի (1738-1794թթ.) հայացքները: Նա, մերժելով հատուցման գաղափարը, պատժի հետ կապում էր այլ՝ օգտակար ու կիրառական նպատակներ: Նա պատժի նպատակ էր համարում հանցագործների համար խոչընդոտների ստեղծումը, որպեսզի նա, ինչպես նաև այլ անձիք, հասարակությանը նոր վնաս չպատճառեն: Այդ նպատակով, պետք է կիրառել այնպիսի պատիժ, որը կհամապատասխանի հանցագործությանը, հանցագործի համար կլինի նվազ տանջալից, բայց նրա հոգեկանի վրա կունենա մեծ ազդեցություն: Բեկկարիան ձևակերպեց մի սկզբունք, որը բավական մեծ ազդեցություն ունեցավ քրեական իրավունքի հետագա զարգացման վրա: Այն է՝ արդյունավետ է ոչ թե պատժի խստությունը, այլ նրա անխուսափելիությունը:

Չ. Բեկկարիայի գաղափարներն առավել հետևողական զարգացրեց գերմանացի քրեաբան Ա. Ֆոյերբախը (1775-1833թթ.)՝ ստեղծելով ինքնուրույն քրեաիրավական տեսություն: Նա պատժի նպատակ էր համարում հանցագործությունների կանխումը, բայց այն կապում էր ահաբեկման հետ՝ նշելով, որ քրեական օրենսգրքում պարունակվող պատժի սպառնալիքը պետք է ազդի պոտենցիալ հանցագործի վրա, ահաբեկի նրան և դրանով իսկ կանխի հանցագործությունը: Նա առավել մեծ նշանակություն էր տալիս ոչ թե կոնկրետ անձի նկատմամբ պատժի գործնական կիրառմանը, այլ պատժի սպառնալիքով հանցագործի ահաբեկմանը: Փաստորեն Ֆոյերբախը որպես պատժի նպատակ, առաջնային էր համարում ընդհանուր կանխումը:

Պատժի գործնական նպատակների նշանակությունը հիմնավորող փիլիսոփայական հայեցակետերի ընդհանրացումը նպատակահարմար ենք համարում ավարտել անգլիացի գիտնական Ի. Բենտամի (1748-1832թթ.) հայացքների ներկայացմամբ: Բենտամն առաջ էր քաշում պատիժը չկիրառելու երեք հիմնական պայմաններ: Առաջին՝ պատիժ չի կարող կիրառվել, եթե դրանով չի փոխհատուցվում հանցագործությանը պատճառված վնասը: Երկրորդ՝ կիրառվող պատժի ծախսերը պետության համար չեն կարող լինել ավելի թանկ, քան հանցագործությանը պատճառված վնասը: Երրորդ՝ եթե վնասը կարող է հատուցվել առավել արդյունավետ եղանակով: Ուստի, Բենտամը կողմնակից էր այնպիսի պատիժների, որոնք պետությունից մեծ ծախսեր չեն պահանջում:

Հին և միջնադարյան հայ իրավունքի հուշարձաններում, այդ թվում Մխիթար Գոշի և Սմբատ Սպարապետի (Գունդստաբլ) Դատաստանագրքերում նույնպես նշվում է, որ կիրառվող քրեական պատիժը հետապնդում է որոշակի նպատակներ: Թե՛ Մխիթար Գոշը և թե՛ Սմբատ Սպարապետը, ըստ Հ. Խաչիկյանի, պատժի նպատակը տեսնում էին հանցավոր արարքներից հասարակությանը պաշտպանելու մեջ: Նրանց համոզմամբ, պատիժը պետք է հետապնդի ոչ միայն պատիժ-հատուցման մերկ նպատակ՝ Թալիոնի սկզբունքով, այլ նաև մարդկանց կրոնաբարոյական իմաստով ուղղելու նպատակ: Նրանք գտնում էին, որ պատիժները (հատկապես մարմնական) հանցագործին ուղղելու, ահաբեկելու և հատուցելու նպատակ ունեն: Ընդ որում, հատուցումը և ահաբեկումը կիրառում է պետությունը, իսկ ուղղումը՝ գլխավորապես եկեղեցին: Հանցագործը պատժվում է այն պատճառով, որ նա խախտել է օրենքը, իսկ նրա նկատմամբ նշանակված պատիժը պետք է օրինակ ծառայի ուրիշներին, նախազգուշացում լինի նրանց համար: Նրանք դեմ էին նաև պատիժները կիրառելու դատան, մարդու արժանապատվությունը նվաստացնող մեթոդներին:

Պատժի նպատակների ձևակերպման մեջ անփոփոխ չի եղել նաև Հայաստանի Հանրապետությունը: Այս առումով, դեռևս 1961 թվականին ընդունված Խորհրդային Հայաստանի քրեական օրենսգրքի 20-րդ հոդվածի պահանջների համաձայն՝ քրեական պատժի նպատակը ձևակերպված էր հետևյալ կերպ. «պատիժը ոչ միայն մեղքի քավումն է կատարված հանցագործության համար, այլև նպատակ ունի դատապարտվածներին ուղղել և վերադաստիարակել աշխատանքին ազնվորեն վերաբերվելու, օրենքները ճշտորեն կատարելու, համակեցության կանոնները հարգելու ոգով, ինչպես նաև կանխելու նոր հանցագործությունների կատարումը ինչպես դատապարտվածների, այն-

www.lawinstitute.am

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

պես էլ այլ անձանց կողմից»:

Պատիժը նպատակ չունի ֆիզիկական տանջանքներ պատճառել դատապարտյալին կամ ստորացնել նրա մարդկային արժանապատվությունը: Այս առումով, պատժի նպատակների մեջ բավական փոփոխություններ են կատարվել 2003 թվականի օգոստոսի մեկին ընդունված ՀՀ քրեական օրենսգրքի մեջ, սահմանելով՝ «Պատժի նպատակն է վերականգնել սոցիալական արդարությունը, ուղղել պատժի ենթարկված անձին, ինչպես նաև կանխել հանցագործությունները»:

Ինչպես երևում է վերոգրյալից՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքում առաջինը սահմանվում է սոցիալական արդարության վերականգնումը (48-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Պատժի՝ սոցիալական արդարությունը վերականգնելու նպատակը բխում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 10-ից. «պատիժը և քրեափրավական ներգործության այլ միջոցները պետք է լինեն արդարացի, համապատասխանեն հանցանքի ծանրությանը, այն կատարելու հանգամանքներին և հանցագործի անձնավորությանը: Սոցիալական արդարության վերականգնումը հնարավոր է, եթե հանցանք կատարած անձի նկատմամբ նշանակվի այնպիսի պատիժ, որն անհրաժեշտ է ու բավարար նրան ուղղելու և նոր հանցագործությունները կանխելու համար»:

Այսպիսով, ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքում կարևորվեց ոչ միայն պատժի գաղափարը, այլև հանցագործություն կատարած անձը՝ իր տարիքային ու անհատական առանձնահատկություններով, հանցանքը կատարելու պահին ապրած հոգեվիճակով և այլ յուրահատկություններով: Այս առումով պետք է նշել, որ արդի ժամանակաշրջանում Հայաստանի Հանրապետության ազատագրկման վայրերը գործում են մարդու իրավունքների պաշտպանության դիրքերից, ինչը նաև դեռևս 2001 թվականին Եվրոխորհրդին անդամակցության շրջանակներում քրեակատարողական ոլորտում տեղի ունեցած բարեփոխումների հետևանք է: Ազատությունից զրկված անձանց պետք է վերաբերվել մարդասիրաբար և հարգել նրանց մարդկային արժանապատվությունը («Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագիր, հոդված 10): Յուրաքանչյուր մարդ ունի մարդուն բնորոշ իր արժանապատվության հանդեպ հարգալից վերաբերմունքի և իր իրավական կարգավիճակի ճանաչման իրավունք (Մարդու և

ժողովուրդների իրավունքների աֆրիկյան խարտիա, հոդված 5):

Ընդհանրացնելով պատժի վերը շարադրված կիրառական նպատակները՝ սկզբունքորեն դրանք կարելի է նույնացնել հանցագործի ուղղման և հանցագործությունների կանխման նպատակների հետ: Ըստ էության, պատժի նպատակներն ինքնին ենթադրում են դատապարտված անձի ուսումնասիրում, անհատական հոգեբանական առանձնահատկությունների բացահայտում, քանի որ պատժի նպատակներից մեկը հանցագործ անձին ուղղելն է: Ուղղել դատապարտյալին, մեր կարծիքով, կնշանակի ձևափոխել կամ նվազագույնի հասցնել այն հոգեբանական առանձնահատկությունները, որոնք նպաստել են հանցավոր դիրքորոշումների ձևավորմանը և զարգացմանը: Նման մոտեցումը հիմնավորվում է հոգեբանական գիտության տեսանկյունից՝ հաշվի առնելով անձի հոգեբանությունը, նրա անձնային, հոգեբանական և այլ առանձնահատկությունները:

Դատապարտյալների ուղղում հասկացությունը ՀՀ քրեակատարողական օրենսգրքի 16-րդ հոդվածի պահանջներով, փոքր-ինչ այլ կերպ է մեկնաբանվում, սահմանելով՝ «դատապարտյալի ուղղումը մարդու, հասարակության, համակեցության կանոնների և ավանդույթների նկատմամբ դատապարտյալի հարգալից վերաբերմունքի ձևավորումն է, ինչպես նաև վերջիններիս օրինապահ վարքագծի խթանումը՝ դատապարտյալի մոտ առողջ կենսակերպի ամրապնդման և զարգացման նպատակով»:

Այնուամենայնիվ, հասարակության մեջ տիրում է այն թյուր կարծիքը (հատկապես հանցավորության աճի դեպքում), թե հանցագործությունների կանխման գրավականը քրեական պատիժների խստացումն է: Պատիժն այն միջոցներից մեկն է, որի օգնությամբ պետությունը, ազդելով հանցավորության վրա, պահում է այն որոշակի հարթության վրա: Պատիժը վերջին, ծայրահեղ միջոցն է, որը պետք է գործի այն պարագայում, երբ հասարակությունն այլևս ի գորու չէ կանխել հանցագործությունը: Ոչ թե պատիժների խստությունն է ահաբեկում հանցագործներին, այլ օրենքների գործնական և անխուսափելի կիրառումը, հանցագործությունների հուսալի բացահայտումը: Պետության համար առավել նպատակահարմար է և արդյունավետ կանխել հանցագործությունը, քան պատժել հան-

www.lawinstitute.am

ցագործին:

Վերը շարադրված նյութերի վերլուծությունը քույլ է տալիս եզրակացնել, որ, չնայած բազմաթիվ նմանություններին և տարբերություններին, այնուամենայնիվ պատիժը չունի մեկ ընդհանուր նպատակ և խնդիրներ: Խնդիրների մեծամասնությունը, որոնց առկայությունը նպաստում է հանցագործությունների կատարմանը, բաժին է ընկնում հոգեբանությանը, հոգեբանական, հուզական դեֆիցիտին, նույնիսկ, եթե առանձին պատճառներ կապված են սոցիալ-տնտեսական անկայունության և անբարենպաստ իրավիճակների հետ: Այս խնդիրների հաղթահարումը կարող է հանդիսանալ անձի վերականգնման (ռեաբիլիտացիայի) և կրկնահանցագործությունների կանխման լավագույն ուղղություններից մեկը: Այս առումով, դատապարտյալների հետագա վերականգնումն առավել արդյունավետ իրականացնելու նպատակով, անհրաժեշտ է ռեադապտացիային ուղղված հոգեբանական

պատրաստականություն ապահովել պատժի կրման ժամանակահատվածում: Սակայն, հոգեբանական պատրաստականության ապահովման գործընթացն առաջին հերթին ենթադրում է դատապարտյալների անհատական որակների, ազատագրվման պայմանների, ինչպես նաև համալիր հոգեբանական պայմանների և առանձնահատկությունների ուսումնասիրում, ուստի կարևորվում են քրեակատարողական հիմնարկում դատապարտյալների հետ իրականացվող տարբեր հոգեբանական միջամտությունների առանձնահատկությունները պատժի կրման ժամանակահատվածում, որոնք իրենց յուրահատկություններով մեծ ազդեցություն կարող են ունենալ դատապարտյալների հոգեբանական հարմարման և ռեադապտացմանն ուղղված հոգեբանական պատրաստականության ապահովման վրա:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Խաչիկյան Հ. Մ. Պատժի ինստիտուտը քրեական իրավունքում, Երևան, 2000:
2. Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրք առ 02.05.2003թ.:
3. Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգիրք առ 06.10.2001թ.:
4. Հայաստանի Հանրապետության քրեակատարողական օրենսգիրք առ 10.02.2005թ.:
5. Բանտի ղեկավարմանը՝ մոտեցում Մարդու իրավունքների դիրքերից, բանտային հետազոտությունների միջազգային կենտրոն 2003:
6. Բանտարկյալների հետ վարվեցողության նվազագույն ստանդարտ կանոններ, Երևան, 2002:
7. Ուղղիչ հաստատությունների աշխատողների ուսուցման ձեռնարկ, Երևան, 2002:
8. Антонян Ю. М., Гульдан В.В. Криминальная патопсихология. М., 1991.
9. Аристотель. Риторика. СПб, 1984.
10. Змановская Е.В. Девиантология: Психология отклоняющегося поведения. Санкт-Петербург, 2001.
11. Платон. Законы. Т.14, П., 1923.
12. Шаргородский М.Д. Наказание по уголовному праву эксплуататорского общества. М., 1957.
13. Фойницкий И.Я. Учение о наказании... М., 2000.

РЕЗЮМЕ

Наказание в виде лишения свободы как проблема криминально-психологических исследований

В статье рассматриваются цель и задачи наказания в виде лишения свободы, ее философские и юридические изменения в течении исторического развития. В статье изложены, как юридические, так и криминологические и психологические аспекты, которые способствуют более глубокому психологическому восприятию наказания в виде лишения свободы.

SUMMARY

Imprisonment as a subject of study in criminal psychology

The objectives and goals of the punishment, also its philosophic and juridical changes during history are discussed in this article. The article is full of juridical, criminological and psychological aspects which make more obvious the psychological perception of the punishment.

www.lawinstitute.am